

มูลค่าทางเศรษฐกิจของผักพื้นบ้านที่ปลูกโดยผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

Economic Value of Indigenous Vegetables for Older Persons in Papai Municipality, Sansai District, Chiang Mai Province

เก นันทะเสน¹, วราภรณ์ นันทะเสน²

Ke Nunthasen¹, Waraporn Nunthasen²

Received: 31 January 2023

Revised: 3 March 2023

Accepted: 20 March 2023

บทคัดย่อ

ปัจจุบันจำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ประเทศไทยจึงควรตระหนักถึงการเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ” ด้วยจะเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในอนาคต งานวิจัยนี้จึงทำการวิเคราะห์ถึงมูลค่าการใช้ประโยชน์ทางตรงเพื่อการบริโภคผักพื้นบ้านที่ปลูกโดยผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยสมการ Net Village Product (NVP) โดยผลการศึกษาพบว่า มูลค่าการใช้ประโยชน์ทางตรงเพื่อการบริโภคผักพื้นบ้านที่ปลูกโดยผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2563 มีมูลค่ารวมกว่า 4.20 ล้านบาท ทั้งนี้หากมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุในชุมชนปลูกผักพื้นบ้านเพิ่มมากขึ้น ไม่เพียงแต่ช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของผู้สูงอายุได้เท่านั้นแต่ยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ออกกำลังกายอีกทางหนึ่ง

คำสำคัญ: ผักพื้นบ้าน, ผู้สูงอายุ, มูลค่าทางเศรษฐกิจ

¹ อาจารย์ประจำ, คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ อีเมล: ke_nunt@hotmail.com

² อาจารย์ประจำ, คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ อีเมล: garn007@hotmail.com

¹ Lecturer, Faculty of Economics, Maejo University Email: ke_nunt@hotmail.com

² Lecturer, Faculty of Economics, Maejo University Email: garn007@hotmail.com

Abstract

The number of older persons is growing rapidly in Thailand. The country should realize it is an “ageing society” according to seniors will become the significant players to develop the country economy in the future. Therefore, this research aims to estimate the consumptive direct use value of indigenous vegetables which were planted by seniors in Papai municipality, San Sai district, Chiang Mai province by Net Village Product (GVP) model. The result showed that the total consumptive direct use value of indigenous vegetables in 2020 equaled more than THB 4.20 million. Nevertheless, promoting seniors to grow indigenous vegetables not only reduces their household spending but also stimulated them to exercise.

Keywords: Indigenous vegetables, seniors, economic value

บทนำ

องค์การสหประชาชาติคาดการณ์ว่าโลกจะเข้าสู่ระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (aged society) ในปี ค.ศ. 2050 ทั้งนี้กว่าร้อยละ 14 ของประชากรทั้งหมดจะมีอายุ 65 ปีขึ้นไป โดยภูมิภาคที่คาดว่าจะมีประชากรอายุ 65 ปีหรือมากกว่าเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่าระหว่างปี ค.ศ. 2019 - 2050 ได้แก่ แอฟริกาเหนือ เอเชียตะวันตก เอเชียกลาง เอเชียใต้ เอเชียตะวันออกและตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งละตินอเมริกา ในขณะที่จำนวนประชากรที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป มีโอกาสเพิ่มขึ้นเป็น 3 เท่า ซึ่งคาดการณ์ว่าจะมีจำนวนทั้งสิ้น 426 ล้านคนในปี ค.ศ. 2050 ทั้งนี้ค่าเฉลี่ยกลางอายุของผู้สูงอายุในช่วงปี ค.ศ. 2045 ถึง 2050 อยู่ที่ 77 ปี และมีโอกาสเพิ่มขึ้นเป็น 83 ปี ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยกลางอายุกลุ่มประชากรผู้สูงอายุที่คาดการณ์ว่าอาจเกิดขึ้นได้ภายในปี ค.ศ. 2100

ประเทศไทยกำลังจะเป็นประเทศกำลังพัฒนาประเทศแรกของโลกที่ก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุแบบสมบูรณ์ (aged society) ในปี ค.ศ. 2022 (BrandInside, 2021) ทั้งนี้เมื่อจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อความมั่นคงของชีวิตในมิติต่างๆ ด้วยพบว่าผู้สูงอายุมากกว่า 1 ใน 4 มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน

(ต่ำกว่า 3 หมื่นบาทต่อปี) และรายได้ที่ได้รับจากบุตรหลานลดลง ทำให้ต้องพึ่งพาตนเองมากขึ้น อีกทั้งผู้สูงอายุมีแนวโน้มอยู่ตามลำพังเพิ่มขึ้นจากสถิติในปี ค.ศ. 2002 คิดเป็นร้อยละ 6.3 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 10.8 ในปี ค.ศ. 2017 และผู้สูงอายุที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไปที่ต้องการคนดูแลมีถึงร้อยละ 24 (Diawkee, 2561) อีกทั้งปัญหาผู้สูงอายุในเขตเมืองนับเป็นประเด็นที่น่าห่วงใย ด้วยสภาพสังคมเมืองที่แยกกันอยู่ทำให้ผู้สูงอายุประสบปัญหาทั้งด้านสุขภาพกายและใจในหลายมิติ จากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุ ในปี พ.ศ. 2560 พบสถิติผู้สูงอายุที่โสด อยู่ตามลำพังคนเดียวหรืออยู่กับคู่สมรส โดยไม่มีลูกหลานเพิ่มสูงขึ้น ทำให้ต้องเผชิญกับปัญหาสุขภาพทางกายและปัญหาสุขภาพทางจิต (กรุงเทพฯธุรกิจ, 2562)

จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากเป็นอันดับที่ 3 ของประเทศไทย รองจากกรุงเทพมหานครและนครราชสีมา (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559) และถือเป็นจังหวัดที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (aging society) ตามคำนิยามขององค์การสหประชาชาติ (UN) ด้วยมีสัดส่วนของผู้สูงอายุเกินร้อยละ 10 ของประชากรทั้งจังหวัด โดยในปี พ.ศ. 2562 จังหวัดเชียงใหม่มีประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 18.8

ของประชากรทั้งจังหวัดหรือ 333,692 คน (ผู้สูงอายุเพศชายร้อยละ 44.9 และผู้สูงอายุเพศหญิงร้อยละ 55.1) และจะก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (completed aged society) เมื่อมีสัดส่วนผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 20 (สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่, 2563) ซึ่งเป็นความจำเป็นที่หน่วยงานภาครัฐต้องให้การดูแลผู้สูงอายุกลุ่มนี้ ซึ่งหมายถึงค่าใช้จ่ายภาครัฐที่เพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้ หากผู้สูงอายุมีสภาพร่างกายและจิตใจที่แข็งแรง จะเป็นการลดค่าใช้จ่ายที่รัฐบาลต้องให้การดูแลได้ อันจะเป็นผลดีต่อทั้งต่อตัวผู้สูงอายุเอง และเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้การพึ่งพาตนเองได้อย่างอิสระ (independent living) เป็นความปรารถนาที่สำคัญของผู้สูงอายุทุกคน เป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกมีศักดิ์ศรีในตนเอง (สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่, 2563) อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุมากกว่า 1 ใน 4 มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน (ต่ำกว่า 3 หมื่นบาทต่อปี) และรายได้ที่มาจากบุตรหลานลดลง ทำให้ต้องพึ่งพาตนเองมากขึ้น (Diawkee, 2561)

หนึ่งในกิจกรรมที่ผู้สูงอายุโดยส่วนใหญ่ทำคือ การปลูกผักเพื่อบริโภคในครัวเรือน ด้วยผักพื้นบ้านจัดเป็นอาหารที่หาบริโภคง่าย มีคุณค่าทางโภชนาการ ปลอดภัย โดยในแต่ละท้องถิ่น จะมีผักพื้นบ้านที่ต่างชนิดกันตามความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศและทรัพยากรในแต่ละพื้นที่ หากพิจารณาด้านสิ่งแวดล้อม พบว่าการบริโภคผักพื้นบ้านทั้งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือปลูกในชุมชนนั้น เป็นการช่วยลดโลกร้อนทางหนึ่ง เนื่องจากไม่ต้องขนส่งพืชผักจากนอกพื้นที่เข้าไป ผักพื้นบ้านในท้องถิ่นจึงนับเป็นหนึ่งในความมั่นคงทางอาหาร (food security) ของครัวเรือนและชุมชน อีกทั้งการปลูกและบริโภคผักพื้นบ้านนอกเหนือจากการช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือน หากปริมาณผลผลิต

มากเกินไปปริมาณบริโภคในครัวเรือน ยังสามารถขายเพื่อเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่ง ทั้งช่วยสร้างความผ่อนคลายและถือเป็นการออกกำลังกายของผู้สูงอายุรูปแบบหนึ่ง รวมถึงเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ด้วยผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะอยู่ตามลำพังในบริเวณบ้านของตนเอง อีกทั้งเทศบาลตำบลป่าไผ่จัดเป็นพื้นที่ชุมชนกึ่งเมือง ด้วยอยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่เพียง 20 กิโลเมตร ทำให้ค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตประจำวันของครัวเรือนค่อนข้างสูง ผู้สูงอายุในหลายครัวเรือน จึงปลูกพืชผักพื้นบ้านไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนของตนเอง

การปลูกผักพื้นบ้านของผู้สูงอายุ หากเหลือจากการบริโภคในครัวเรือน จะนำมาขายในชุมชนด้วย ทั้งนี้หากสามารถตีมูลค่าของผักพื้นบ้านที่ปลูกโดยผู้สูงอายุในชุมชน ออกมาในรูปของตัวเงินได้ จะเปรียบเหมือนการประเมินมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน และเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร (food security) ของชุมชนอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินมูลค่าการใช้ประโยชน์ทางตรงเพื่อการบริโภคผักพื้นบ้านที่ปลูกโดยผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่ได้รับ

เทศบาลตำบลป่าไผ่ สามารถนำข้อมูลจากงานวิจัยนี้ ไปวางแผนการจัดอบรมต่างๆ แก่ผู้สูงอายุที่ปลูกผักพื้นบ้านในชุมชน เช่น การทำปุ๋ยหมัก การกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น อีกทั้งวางแผนด้านการตลาด หากปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้น

แนวคิดการประเมินมูลค่า ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจัดเป็นสินค้าสาธารณะ (public goods) ที่ไม่ผ่านตลาด จึงทำให้เกิดปัญหาความล้มเหลวของตลาด (market failure) และทุกคนสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ได้อย่างอิสระ (free rider) โดยไม่ต้องจ่ายค่าตอบแทนจากผลประโยชน์ที่ได้รับนั้น ก่อให้เกิดปัญหาผลกระทบภายนอก (externalities) ซึ่งการเข้าไปใช้ประโยชน์ดังกล่าว มีต้นทุนที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งผู้ที่เข้าไปใช้ประโยชน์ไม่ได้รับผิดชอบต่อต้นทุนในส่วนนี้ การประเมินมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการกำหนดมูลค่าตลาดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นตัวบ่งชี้ถึงต้นทุนจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการคำนวณหาตัวเลขเพื่อมาทดแทนราคาหรือมูลค่าที่ตลาดไม่สามารถทำได้ ในการประเมินมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต้องทำการระบุถึงประเภทของมูลค่าที่ต้องการประเมิน ทั้งนี้มูลค่ารวมทางเศรษฐกิจ (total economic value) (โลมสกาฟ เพชรานนท์, 2553) ประกอบด้วย

1. มูลค่าที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ (use value) หมายถึงการที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมต่อบุคคลซึ่งแบ่งออกเป็น

1.1 มูลค่าที่เกิดจากการใช้โดยตรง (direct use value) คือมูลค่าที่เกิดขึ้นจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยตรง เช่น การเข้าชมอุทยานแห่งชาติ การนำน้ำมาใช้ในการเกษตร ผลกระทบของคุณภาพอากาศต่อสุขภาพ ผลกระทบของระดับกลิ่นและเสียงต่อที่อยู่อาศัย หรือเสี่ยงต่อสุขภาพจากการทิ้งสารเคมีที่ไม่ถูกวิธีหรือถูกสุขลักษณะ เป็นต้น มูลค่าจาก

การใช้โดยตรง อาจแบ่งออกเป็น 1) มูลค่าจากการใช้เพื่อการบริโภค (consumptive use) ซึ่งเป็นการบริโภคที่ทำให้จำนวนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลดลง เช่น การล่าสัตว์ การบริโภคพืชพรรณต่างๆ หรือการบริโภคน้ำ เป็นต้น และ 2) มูลค่าจากการใช้ที่ไม่ใช่เพื่อการบริโภค (non - consumptive use) ซึ่งเป็นการบริโภคหรือใช้ทรัพยากรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ไม่ได้ทำให้จำนวนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลดลง เช่น การดูนก การว่ายน้ำ เป็นต้น

1.2 มูลค่าที่เกิดจากการใช้ประโยชน์โดยอ้อม (indirect use value) คือมูลค่าที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทำหน้าที่เป็นปัจจัยการผลิตอย่างหนึ่งและให้ประโยชน์ต่อบุคคลโดยผ่านกระบวนการผลิต เช่น คุณภาพน้ำที่ช่วยลดต้นทุนการผลิตน้ำประปาและทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง เป็นต้น

1.3 มูลค่าเผื่อจะใช้ (option value) คือมูลค่าที่สะท้อนความพอใจของบุคคลที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้ในอนาคตรหรือการที่ประชาชนต้องการสงวนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ใช้ในอนาคตร

2. มูลค่าที่เกิดจากการไม่ได้ใช้ประโยชน์ (non - use value) คือมูลค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากการที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ประโยชน์ต่อบุคคลในรูปของการสร้างความรู้สึกยินดี เมื่อทราบว่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพที่ดีและคงอยู่โดยที่บุคคลไม่ได้ใช้ประโยชน์ไม่ว่าทางตรงและทางอ้อม ทั้งในปัจจุบันหรืออนาคตร ซึ่งมูลค่าประเภทนี้อาจแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

2.1 มูลค่าจากการคงอยู่ต่อไป (existence value) คือมูลค่าของทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม เมื่อบุคคลทราบว่าทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมนั้นยังอยู่ในสภาพที่ดี เช่น การอนุรักษ์เต่าทะเล ป่าไม้ สัตว์ป่า เป็นต้น

2.2 มูลค่าเพื่อลูกหลาน (bequest value) คือมูลค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่บุคคลได้รับประโยชน์ เมื่อทราบว่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังอยู่ในสภาพที่ดี เพื่อให้ลูกหลานหรือประชาชนรุ่นหลังได้เห็นหรือได้ประโยชน์ในอนาคต เช่น การอนุรักษ์ช้างไทยไม่ให้สูญพันธุ์ เพื่อให้ลูกหลานได้เห็นและรู้จัก เป็นต้น มูลค่าสำหรับอนาคต (option value) คือมูลค่าที่ประชาชนไม่ได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของ use value หรือ non-use value ในขณะนี้ แต่คิดว่าจะมีโอกาสใช้ประโยชน์ในอนาคต ซึ่งการใช้สามารถเป็นไปได้ทั้งการใช้ประโยชน์โดยตรงและการใช้ประโยชน์โดยอ้อม เช่น การอนุรักษ์พันธุ์พืชบางชนิดอาจใช้เป็นปัจจัยในการผลิตยารักษาโรคในอนาคตได้ การคาดหวังว่าจะได้เข้าเที่ยวชมอุทยานแห่งชาติหรือแหล่งท่องเที่ยวในอนาคต

การประเมินมูลค่าสิ่งแวดล้อม

การประเมินมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งที่มีราคาตลาดและไม่มีราคาตลาดให้ออกมาเป็นตัวเงิน (สันติ สุขสอาด, 2552; ศรีมา โยธาทักดี, 2557) มีแนวทางการประเมิน 5 วิธี ได้แก่

(1) มูลค่าตลาด (market value) เป็นการวิเคราะห์การซื้อขายผลผลิตในท้องตลาด โดยใช้ราคาตลาด (market price) เป็นตัวเทียบมูลค่า ซึ่งเป็นวิธีการประเมินที่ใช้ในการวิเคราะห์งานวิจัยนี้

(2) มูลค่าที่คาดหวัง (expectation value) อาศัยแนวคิดในการคำนวณหามูลค่า

ปัจจุบัน (present value) ของรายได้ที่คาดว่าจะได้รับจากการลงทุน เพื่อนำมาคำนวณหามูลค่าตลาดของผลผลิต

(3) มูลค่าต้นทุน (cost value) เป็นการหามูลค่าของทรัพย์สินที่อาศัยต้นทุนในอดีตหรือต้นทุนทดแทนในการหามูลค่าทรัพย์สินว่าผลที่ได้รับจากการลงทุน มีความคุ้มค่าหรือไม่

(4) การประเมินมูลค่าโดยใช้ตลาดตัวแทน (surrogate market approaches) เป็นวิธีประเมินมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในฐานะที่เป็นสินค้าสาธารณะที่ไม่มีราคาตลาด จึงต้องใช้มูลค่าตลาดของสินค้าที่ใช้ทดแทนกัน หรือใช้ราคาสินค้าที่ใช้ประกอบกันเป็นตัวแทนในการประเมินมูลค่า

(5) การประเมินมูลค่าโดยการสมมติเหตุการณ์ให้ประมาณค่า (contingent valuation method: CVM) ใช้ในการประเมินค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในฐานะที่เป็นสินค้าสาธารณะที่ไม่มีมูลค่าตลาด และไม่สามารถใช้ตลาดตัวแทนมาใช้ในการประเมินมูลค่าได้

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากรผู้สูงอายุชาวไทยที่ปลูกผักพื้นบ้าน ในพื้นที่เทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามแบบปลายเปิดและปลายปิด และทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้ พร้อมทั้งทำการสำรวจราคาผักพื้นบ้านจากตลาดในพื้นที่เพื่อนำราคาผักพื้นบ้านที่ซื้อขายจริงในตลาดมาเทียบเพื่อหามูลค่าผักพื้นบ้านที่ผู้สูงอายุปลูก

ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการประเมินมูลค่าการใช้ประโยชน์ทางตรงเพื่อการบริโภคผักพื้นบ้านที่ปลูกโดยผู้สูงอายุในชุมชนนั้น เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหามูลค่าที่แท้จริงของผักพื้นบ้านที่ไม่มีการซื้อขายผ่านตลาด เพื่อให้ทราบมูลค่าที่แท้จริงของผักพื้นบ้านในชุมชน ผ่านสมการอรรถประโยชน์ (equilibrium model) เพื่อคำนวณหา Net Village Product (NVP) (Sullivan, 2002) ทั้งนี้เริ่มด้วยการคำนวณหา Gross Village Product (GVP) ซึ่งเป็นแบบจำลองพื้นฐานทางเศรษฐกิจของหมู่บ้านที่มีพื้นฐานมาจากการคำนวณ Gross National Product (GNP) (ทีมาโยธากิติ, 2557) ดังสมการ

$$\text{household outputs} = \sum_{i=1}^n p_i Q_i^h$$

โดยที่ P_i คือ ราคาผักพื้นบ้าน i คือ ชนิดของผักพื้นบ้าน และ Q_i^h คือ จำนวนผักพื้นบ้านที่ผู้สูงอายุปลูกใน 1 ปี

ทั้งนี้งานวิจัยนี้ได้ปรับสมการให้เหมาะสมกับการศึกษา โดยปรับให้ N_e เป็นจำนวนผู้สูงอายุ

ทั้งหมดในชุมชนที่ปลูกผักพื้นบ้าน ($N_e = 1,619$) แทน N ที่เป็นจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน ดังนั้นผลผลิตรวมผักพื้นบ้านทั้งชุมชนที่ปลูกโดยผู้สูงอายุ (net village product: NVP) จะเป็นดังสมการ

$$NVP = \sum_{i=1}^n p_i Q_i^h \times N_e$$

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่าง

จากการรวบรวมข้อมูลผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่าง พบว่าลักษณะทางประชากรศาสตร์และเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง ในภาพรวมนั้น ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างมากกว่าร้อยละ 55 เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 66 - 70 ปี โดยอายุเฉลี่ยเท่ากับ 65.32 ปี ทั้งนี้ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.82 และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนระหว่าง 2 - 7 คน โดยมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 4.09 คน (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถาม

		ร้อยละ
เพศ	ชาย	44.12
	หญิง	55.88
อายุ (ปี)	60 - 65	36.47
	66 - 70	54.70
	71 - 75	6.47
	76 - 80	1.18
	มากกว่า 80	1.18

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

		ร้อยละ
ระดับการศึกษา	ไม่ได้รับการศึกษา	0.59
	อ่านออกเขียนได้	6.47
	ประถม 4	38.82
	ประถม 6	42.94
	มัธยมศึกษาตอนต้น	6.47
	มัธยมศึกษาตอนปลาย	2.94
	อาชีวศึกษา	0.59
	ไม่ระบุ	1.18
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน) จำนวนเฉลี่ย = 4.09	2	7.06
	3	17.06
	4	32.35
	5	30.00
	6	10.59
	7	2.94

มูลค่าการใช้ประโยชน์ทางตรงเพื่อการบริโภคผักพื้นบ้านที่ปลูกโดยผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2563

เมื่อพิจารณาถึงการประเมินมูลค่าการใช้ประโยชน์ทางตรงเพื่อการบริโภคผักพื้นบ้านที่ปลูกโดยผู้สูงอายุในชุมชน (ตารางที่ 2) พบว่า ผักพื้นบ้านทั้งหมดที่ผู้สูงอายุปลูกจะปลูกได้ตลอดทั้งปีและส่วนใหญ่เป็นผักพื้นบ้านที่ปลูกเอง อีกทั้งผักทุกชนิดปลูกไว้เพื่อบริโภคทั้งปี มีเพียงชะอมที่แลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้าน ทั้งนี้โหระพาและมะเขือพวง สามารถเก็บได้จากป่าชุมชน โดยผักพื้นบ้านที่ปลูกหรือแลกเปลี่ยนมาเพื่อการบริโภคมากที่สุดในปี พ.ศ. 2563 คือ 1.พริก มีปริมาณการบริโภคเฉลี่ย 11.13 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี คิดเป็น

มูลค่ารวม 18,019.47 บาทต่อครัวเรือนต่อปีหรือคิดเป็นมูลค่ารวมกว่า 1.85 ล้านบาทต่อปีของการบริโภคทั้งชุมชน 2. ตะไคร้เป็นผักพื้นบ้านที่นิยมปลูกหรือแลกเปลี่ยนมาเพื่อการบริโภครองลงมาเป็นอันดับที่สอง โดยมีปริมาณการบริโภคเฉลี่ย 5.84 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี คิดเป็นมูลค่ารวมเกือบ 9,454.96 บาทต่อครัวเรือนต่อปีหรือคิดเป็นมูลค่ากว่า 3.31 แสนบาทต่อปีของการบริโภคทั้งชุมชน 3. ตำลึงเป็นผักพื้นบ้านที่นิยมปลูกหรือแลกเปลี่ยนมาเพื่อการบริโภครองลงมาเป็นอันดับที่สาม โดยมีปริมาณการบริโภคเฉลี่ย 5.38 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี คิดเป็นมูลค่ารวม 8,710.22 บาทต่อครัวเรือนต่อปีหรือคิดเป็นมูลค่ารวมกว่า 5.16 แสนบาทต่อปี และจากข้อมูลรวมข้างต้นเป็นที่น่าสังเกตว่าผักพื้นบ้านที่นิยมปลูกหรือแลกเปลี่ยน

มาเพื่อการบริโภคนั้น ล้วนเป็นผักพื้นบ้านที่ใช้เป็นวัตถุดิบหลักในการประกอบอาหารในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงมูลค่ารวมการใช้ประโยชน์ทางตรงเพื่อการบริโภคผักพื้นบ้านในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่พบว่า มีมูลค่ารวมทั้งหมดยกกว่า 4.20 ล้านบาท ทั้งนี้ชนิดของผักพื้นบ้านที่นิยมบริโภคนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งฤดี รัตนวิไล (2559) ที่พบว่าผักพื้นบ้านที่เกษตรกรในตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทราสามารถเก็บผลผลิตได้มากเกือบตลอดทั้งปีและผักพื้นบ้านที่ให้ผลผลิตจำนวนมาก 10 อันดับแรกนั้นมีผักพื้นบ้านจำนวน 3 ชนิด ที่ตรงกับผักพื้นบ้านที่ปลูกโดยผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลป่าไผ่ ได้แก่ ข่า ชะอมและตำลึง และเมื่อพิจารณาถึงมูลค่าเฉลี่ย พบว่ามูลค่าเฉลี่ยทั้งชุมชนของตำลึงและชะอม มีมูลค่าเฉลี่ยสูงมาก จัดอยู่ในลำดับที่ 2 และ 3 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า ผักพื้นบ้านทั้ง 3 ชนิดนี้เป็นที่นิยมบริโภคในครัวเรือนในทั้ง 2 พื้นที่

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากราคาของผักพื้นบ้าน พบว่า ผักพื้นบ้านที่มีราคาเฉลี่ยสูงสุดคือชะอม รองลงมาคือพริก ทั้งนี้ พริกเป็นผักพื้นบ้านที่มีปริมาณบริโภคต่อปีสูงที่สุด หากไม่มีการปลูกพริกไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนจะทำให้ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของผู้สูงอายุที่ต้องจ่ายเพื่อซื้อพริกสูงถึง 1,133.44 บาทต่อปีหรือเฉลี่ยเดือนละกว่า 94.45 บาทต่อครัวเรือนหรือร้อยละ 0.79 เมื่อเทียบจากรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้สูงอายุที่ 11,877 บาทต่อเดือน (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ, 2563)

สรุปผลการศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นการประเมินมูลค่าการใช้ประโยชน์ทางตรงเพื่อการบริโภคผักพื้นบ้านที่ปลูกโดยผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2563 ด้วยการคำนวณหาค่า Net Village Product (NVP) ซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่า ผักพื้นบ้านที่ปลูกโดยผู้สูงอายุมีมูลค่ารวมทั้งหมดยกกว่า 4.20 ล้านบาท ซึ่งแสดงถึงมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากผู้สูงอายุนั้นมีมูลค่าสูง

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งต่อไปนั้น ควรทำการศึกษาทั้งผู้สูงอายุชาวไทยและชาวต่างชาติ ด้วยเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ อยู่ไม่ไกลตัวเมืองเชียงใหม่ ทำให้มีจำนวนชาวต่างชาติเข้ามาอาศัยในพื้นที่เป็นจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี อีกทั้งภาครัฐควรสนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุปลูกผักพื้นบ้านด้วยไม่เพียงเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจในชุมชน แต่ยังสามารถลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน อีกทั้งทำให้ผู้สูงอายุได้ออกกำลังกาย และทำให้คนในชุมชนได้บริโภคอาหารที่ปลอดภัย รวมถึงเป็นการสร้างความมั่นคงทางอาหารแก่ชุมชนอีกด้วย ทั้งนี้ภาครัฐควรให้การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ที่หลากหลายชนิด ด้วยจะทำให้ผู้สูงอายุปลูกผักพื้นบ้านได้มากขึ้นและตลอดทั้งปี เป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้นอีกด้วย อีกทั้งเทศบาลตำบลป่าไผ่ ควรนำผลการวิจัยนี้ไปประกอบการวางแผนดูแลผู้สูงอายุในชุมชนให้เหมาะสมและตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุโดยตรง

ตารางที่ 2 มูลค่าทางเศรษฐกิจทั้งหมดของผักพื้นบ้านที่ผู้สูงอายุปลูก

ชนิดของผักที่ผู้สูงอายุปลูก	แหล่งที่มา(1)	ราคาเฉลี่ย (บาท/กก.)	บริโภคเฉลี่ย (กก./ปี)	มูลค่าเฉลี่ย (บาท/ปี)	บริโภคเฉลี่ย (กก./ชุมชน/ปี)	มูลค่าเฉลี่ย (บาท/ชุมชน/ปี)
พริก	1	102.9	11.13	1,133.44	18,019.47	1,854,203.46
ตำลึง	1	59.22	5.38	317.19	8,710.22	515,819.22
ชะอม	4	102.91	2.23	229.7	3,610.37	371,543.17
ตะไคร้	1	35.03	5.84	206.23	9,454.96	331,207.24
กระเพรา	1	31.43	4.95	153.15	8,014.05	251,881.59
มะกรูด	1	31.22	3.77	123.5	6,103.63	190,555.32
มะเขือพวง	2	95.76	1.22	118.92	1,975.18	189,143.23
ขิง	1	88.53	1.28	116.51	2,072.32	183,462.48
แตงกวา	1	22.49	2.64	61.44	4,274.16	96,766.98
เขียงดา	1	57.04	0.78	45.51	1,262.82	72,031.25
ข่า	1	30.82	1.18	36.82	1,910.42	58,879.14
โหระพา	2	56.72	0.63	35.02	1,019.97	57,852.69
สะระแหน่	1	47.68	0.45	22.13	728.55	34,737.26
มูลค่าทางเศรษฐกิจทั้งหมด (บาท)						4,208,083.03

(1): 1. ปลูก, 2. เก็บจากป่าชุมชน, 3. ซื้อ, 4. แลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้าน, 5. อื่นๆ (โปรดระบุ....)

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2559). จำนวนผู้สูงอายุของประเทศไทย 77 จังหวัด ปี 2559. https://www.dop.go.th/download/knowledge/knowledge_th_20170707092742_1.pdf
- กรุงเทพธุรกิจ. (2562). *Young Happy* สูงวัย ไม่กลัวเหงา. <https://www.bangkokbiznews.com/recommended/detail/1238>
- ชีมา โยธากิตติ. (2557). การประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจของป่าในด้านการใช้ประโยชน์จากป่าในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*, 6(4), 23 - 41.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ. (2563). *ทางสถิติพบผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปยังทำงานอยู่กว่าร้อยละ 34 แต่มีแนวโน้มลดลงเมื่ออายุมากขึ้น ส่วนใหญ่เป็นแรงงานนอกระบบในภาคเกษตร*. <https://thaitgri.org/?p=39148#>
- รุ่งฤดี รัตนวิไล. (2559). การใช้ประโยชน์และมูลค่าทางเศรษฐกิจของผักพื้นบ้านในตำบลคูยาดหมี อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารธุรกิจปริทัศน์*, 8(1), 85 - 101.
- สันติ สุขสอาด. (2552). การประเมินมูลค่าทรัพยากรป่าไม้. *วารสารการจัดการป่าไม้*, 3(6), 122 - 133.

- สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่. (2563). *พจนานุกรมเชียงใหม่*. https://www.chiangmaihealth.go.th/cmpho_web/document/201007160205184040.pdf
- โสมสกา เพชรนนท์. (2553). *การแบ่งมูลค่าสิ่งแวดล้อม*. ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- BrandInside. (2021). *ไทยก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยแบบสมบูรณ์ แต่ปัญหาใหญ่ รายได้น้อย เงินออมไม่พอยืดเวลาเกษียณ*. <https://brandinside.asia/aging-society-challenge-for-thailand/>
- Diawkee, T. (2561). *4 Smart สร้างสุขภาพผู้สูงอายุ “ไม่ล้ม ไม่ลืม ไม่ซึมเศร้า กินข้าวอร่อย”*. <https://www.thaihealth.or.th/Content/41891-4%20.html>
- Sullivan, C. A. (2002). Using an income accounting framework to value non - timber forest products. In, D. W. Pearce, C. Pearce, & C. Palmer (eds). *Valuing the Environment in Developing Countries: Case Studies* (pp. 377 - 405). Edward Elgar.